

Stručný obsah

Slovo ke čtenáři / 17

Přehled / 19

ČÁST PRVNÍ: VĚDĚNÍ

Úvod o stavu škol a vzdělávacího systému, který lze klidně přeskočit / 27

1. DĚJINY EVROPY / 37

2. EVROPSKÁ LITERATURA / 219

3. DĚJINY UMĚNÍ / 296

4. DĚJINY HUDBY / 323

5. VELCÍ FILOZOFOVÉ, IDEOLOGIE, TEORIE
A VĚDECKÉ OBRAZY SVĚTA / 348

6. K DĚJINÁM GENDEROVÝCH DISKUSÍ / 402

ČÁST DRUHÁ: ZNALOST

Úvod pojednávající o pravidlech, podle nichž se odehrává komunikace mezi
vzdělanci; kapitola, kterou nelze v žádném případě přeskočit / 419

7. PŘÍBYTEK ŘEČI / 435

8. SVĚT KNIHY A PÍSMÁ / 459

9. VLASTIVĚDA PRO SVĚTÁKY A SVĚTAČKY / 471

10. INTELIGENCE, NADÁNÍ A TVOŘIVOST / 496

11. CO BYCHOM V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ VĚDĚT NEMĚLI / 505

12. REFLEXIVNÍ VĚDĚNÍ / 513

Chronologická tabulka / 517

Knihy, které změnily svět / 524

Jmenný rejstřík / 538

Podrobný obsah

SLOVO KE ČTENÁŘI / 17

PŘEHLED / 19

ČÁST PRVNÍ: VĚDĚNÍ

ÚVOD O STAVU ŠKOL A VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU,
KTERÝ LZE KLIDNĚ PŘESKOČIT / 27

Tři obludné sestry Gorgony 27 ■ Školy 28 ■ Učitelé 30 ■ Dějiny 32 ■
Literární kánon a problém vzdělání učitelů 33 ■ Důsledky
a nová hlediska 35 ■ Doporučení čtenářům 36 ■

1. DĚJINY EVROPY / 37

DVĚ KULTURY, DVA NÁRODY, DVA TEXTY / 37

Řekové, Olymp a literární hrdinové 38 ■ Řecké městské státy 38 ■
Olympijské hry 38 ■ Delfská věštírna 39 ■ Původ bohů 39 ■ Diova
vzpoua 39 ■ Athéna 40 ■ Diovy nevěry: Themis, Léda, Semelé 40 ■
Hermés 41 ■ Afrodíté 41 ■ Artemis 41 ■ Dionýsos 42 ■ Prométheus –
Pandóřina skříňka 42 ■ Európe 42 ■ Oidipús 42 ■ Amfitryón 43 ■
Héraklés 43 ■ Labyrint 44 ■ Théseus 44 ■ Ília a Odysseia 45 ■ Paris
a krásná Helena 45 ■ Řecká expedice do Tróje 45 ■ Achilleův hněv 46 ■
Trójský kůň a Láokoón 46 ■ Tragická mezihra – Orestés a Élektra 46 ■
Odysseia – Odysseova dobrodružství 47 ■ Odysseův návrat 47 ■ Bible 48 ■
Bůh 48 ■ Stvoření a prvotní hřích 49 ■ Boží Zákon 49 ■ Abraham 50 ■
Jákoab, zvaný Izrael 50 ■ Josef v Egyptě 50 ■ Mojžíš 51 ■ Odchod
z Egypta 51 ■ Mojžíšův Zákon 52 ■ Bůh a jeho lid 52 ■ Jób 53 ■
Židé a křesťané 53 ■

KLASICKÁ ANTIKA – KULTURA A DĚJINY / 54

Řecko 54 ■ Athény 55 ■ Řecké myšlení 55 ■ Umění 56 ■ Tragédie 56 ■
Poezie 57 ■ Filozofie 58 ■ Sókratés 59 ■ Platón 61 ■ Aristotelés 62 ■

Ostatní filozofické školy 63 ■ Římské dějiny 64 ■ Předdějinné období 64 ■ Politické uspořádání 65 ■ Punske války 66 ■ Velká politická krize a přechod k císařství 67 ■ Pompeius a Caesar 67 ■ Antonius a Kleopatra 68 ■ Augustus 68 ■ Císařství: Nero a ostatní 69 ■ Úpadek 70 ■ Řím se stává křesťanským 70 ■ Papež 71 ■ Křesťanství 71 ■ Ježíš 71 ■ Zázraky 72 ■ Učedníci a Mesiáš 72 ■ Farizejové 73 ■ Zakladatelský akt Poslední večeře 74 ■ Zrada 74 ■ Proces 74 ■ Ukřižování 75 ■ Zmrtvýchvstání 75 ■ Pavel přibližuje křesťanství nežidovským národům 76 ■

STŘEDOVĚK / 77

Dělení Středomoří aneb 400 let zmatků 77 ■ Frankové a Arabové 77 ■ Stěhování národů 78 ■ Německo zůstává germánské 78 ■ Gótové a Vandalové 79 ■ Píseň o Nibelunzích 80 ■ Frankové a Anglosasové 80 ■ Franská říše 81 ■ Vynález feudalismu 81 ■ Princip feudalismu 82 ■ Založení Evropy 82 ■ Karel Veliký 82 ■ Karlův odkaz Němcům: císařská koruna 83 ■ Karlův odkaz Evropě: feudalismus 84 ■ Vsuvka o Německu a německém nacionalismu 85 ■ Německé kmeny 86 ■ Vývoj němčiny 87 ■ Vývoj románských jazyků 88 ■ Středověká společnost a její vrstvy 88 ■ Církev jako banka společného hospodářství 89 ■ Křížové výpravy 90 ■ Kláštery 90 ■ Rytířství 91 ■ Města 93 ■ Katedrály a univerzity 93 ■ Kosmologie 94 ■ Démoni a ďábel 96 ■ Pronásledování čarodějnic a židů 96 ■

NOVOVĚK / 98

Renesance 98 ■ Sandro Botticelli z Florencie 102 ■ Leonardo da Vinci 103 ■ Michelangelo Buonarrotti 104 ■ Tizian 105 ■ Raffael 105 ■ Města 106 ■ Konec renesance 107 ■

REFORMACE A VZNIK EVROPSKÝCH STÁTŮ / 108

Vznik moderních států 109 ■ Španělsko 109 ■ Francie 111 ■ Anglie 111 ■ Dvorská kultura a stát 113 ■ Německo 114 ■ Bezprostřední podnět reformace 115 ■ Martin Luther 115 ■ Roztržka s Římem 116 ■ „Zde stojím. Nemohu jinak“ 117 ■ Rozšíření reformace 118 ■ Německá bible 118 ■ Nová církev 119 ■ Novokřtění 119 ■ Švýcarsko 120 ■ Calvinistický Boží stát v Ženevě a duch kapitalismu 121 ■ Stát a náboženství: náboženské války 124 ■ Katolická protireformace 125 ■ Turci 126 ■ Povstání v Nizozemí 127 ■ Holandsko, obchod a tolerance 127 ■ Obraz Země, nebe a společnosti 128 ■ Nebe – od ptolemaiovského ke kopernikovskému obrazu světa 131 ■ Společnost 132 ■ Kniha 133 ■ Literatura 133 ■

17. STOLETÍ / 135

Úpadek Německa 135 ■ Francie – L'Etat c'est moi 136 ■ Kultura, divadlo a literatura 137 ■ Anglie, puritánská revoluce a vynález parlamentní demokracie 139 ■ Anglie od roku 1588 až k „slavné revoluci“ v roce 1688 139 ■ Kulturní důsledky anglické revoluce 142 ■ „Slavná revoluce“ a vývoj systému dvou stran 143 ■ Nový obraz světa 146 ■

18. STOLETÍ: OSVÍCENSTVÍ, MODERNIZACE A REVOLUCE / 148

Francouzské osvícenství a nástup intelektuálů 148 ■ Silní mužové a osvícení despotové 150 ■ Polsko – Jan Sobieski a August Silný 150 ■ Rusko a Petr Veliký 151 ■ Karel XII. a Švédsko 153 ■ Petrovy reformy 153 ■ Carevny: Anna, Alžběta a Kateřina Veliká 154 ■ Prusko, vojenský král a Fridrich Veliký 156 ■ Válka mezi Anglií a Francií 158 ■ Předehra: americká nezávislost 162 ■ Americká ústava 163 ■ Proč ve Francii vypukla revoluce: strukturální srovnání s Anglií 164 ■ Francouzská revoluce 165 ■ Národní shromáždění 165 ■ Bastila 166 ■ Zajatý král 167 ■ Ústava z roku 1790 167 ■ Zákonodárné shromáždění 168 ■ Radikalizace 168 ■ Zářijové vraždění 169 ■ Národní Konvent 170 ■ Protiúderý 170 ■ Hružovláda 171 ■ Direktorium a Napoleonův puč 172 ■ Napoleonova genialita 173 ■ Napoleon a konec Svaté říše římské 173 ■ Světový duch na koni a zhroutil Pruska 175 ■ Znovuzrození Pruska 176 ■ Napoleonův pád 176 ■

19. STOLETÍ / 177

Vídeňský kongres 1814–1815 177 ■ Důsledky vídeňského kongresu pro Německo 178 ■ Předběrné období 179 ■ Rok 1848 180 ■ Marx 181 ■ Francie, Itálie a USA v letech 1850–1870 181 ■ Na cestě ke sjednocení Německa 183 ■ Vznik německého císařství 184 ■ Opožděný národ 185 ■ Vilém a vilémovské Německo 187 ■ Jednotlivé tábory 188 ■

20. STOLETÍ / 188

Rozpoutání první světové války 189 ■ Válka 191 ■ Revoluce v Petrohradě 191 ■ Lenin 192 ■ Kolaps Německa 193 ■ Versailles 194 ■ Výmarská republika 195 ■ Hitler 196 ■ Sovětské Rusko 197 ■ Mussolini 198 ■ Chvilka oddechu 199 ■ Hitler ante portas: od „černého pátku“ 1929 do 30. ledna 1933 200 ■ Hitler a dobrovolné vykleštění říšského sněmu 202 ■ Nacistické panství 204 ■ Úspěchy 205 ■ Rasová politika 206 ■ Stalin 207 ■ Španělská občanská válka 209 ■ Druhá světová válka 209 ■ Zločiny 211 ■ Genocida Židů 212 ■

Apokalypsa 213 ■ Rozdělený svět: od roku 1945 do roku 1989 214 ■
Finále (od roku 1989 do roku 2000) 218 ■

2. EVROPSKÁ LITERATURA / 219

LITERÁRNÍ FORMY / 219

Příběhy 220 ■ Dějiny literatury a literárního kánonu 223 ■ Literární
vzdělání 224 ■ Goethe a exemplární biografie 225 ■ Bildungsroman aneb
opožděná předmluva 227 ■

VELKÁ DÍLA / 229

Božská komedie 229 ■ Francesco Petrarca 230 ■ Giovanni Boccaccio 231 ■
Don Quijote 231 ■ Sevillský svůdce a kamenný host 232 ■ William
Shakespeare 233 ■ Jean-Baptiste Molière 236 ■ Dobrodružný Simplicius
Simplicissimus 238 ■ Robinson Crusoe 238 ■ Gulliverovy cesty 240 ■
Pamela a Clarissa 243 ■ Utrpení mladého Werthera 244 ■ Gotthold
Ephraim Lessing 246 ■ Friedrich Schiller 247 ■ Heinrich von Kleist 249 ■
Faust. Tragédie o dvou dílech 250 ■ Vložená úvaha: román 254 ■ Červený
a černý 255 ■ Oliver Twist 256 ■ Sestry Brontëovy a Flaubert 258 ■ Vojna
a mír 259 ■ Bratři Karamazovi 260 ■ Buddenbrookovi 262 ■ Hledání
ztraceného času 262 ■ Odysseus 264 ■ Muž bez vlastností 266 ■ Pokyny
k četbě 268 ■

DIVADLO / 272

Dr. Godot aneb Šest postav hledá osmnáctého velblouda. Metadramatická
fraška 273 ■

3. DĚJINY UMĚNÍ / 296

Románské a gotické umění 296 ■ Renesance 297 ■ Baroko 300 ■
Rokoko 304 ■ Klasicismus a romantismus 304 ■ Impresionismus 306 ■
Muzeum a Mona Lisa 311 ■ Umění o umění 314 ■ Tři typy postojů
k modernímu umění 316 ■ Velázquez 319 ■

4. DĚJINY HUDBY / 323

Středověká hudba 327 ■ Baroko 330 ■ Klasicismus 336 ■
Romantismus 339 ■ Moderna 344 ■ USA 346 ■

5. VELCÍ FILOZOFOVÉ, IDEOLOGIE, TEORIE A VĚDECKÉ OBRAZY SVĚTA / 348

FILOZOFOVÉ / 348

René Descartes 349 ■ Thomas Hobbes 350 ■ John Locke 352 ■ Gottfried
Wilhelm Leibniz 354 ■ Jean-Jacques Rousseau 355 ■ Immanuel
Kant 357 ■ Georg Wilhelm Friedrich Hegel 359 ■ Karl Marx 361 ■ Arthur
Schopenhauer 362 ■ Dvě antihegelovské školy 363 ■ Friedrich
Nietzsche 364 ■ Martin Heidegger 365 ■

JEVISŤE TEORIÍ A TRH S NÁZORY / 366

Všeobecná podezřavost vůči ideologii 367 ■ Marxismus 368 ■
Liberalismus 368 ■ Komunitarismus 369 ■ Psychoanalýza 370 ■
Fašismus a podezírání z fašismu – zaminované pole 372 ■ Frankfurtská
škola – kritická teorie 373 ■ Teorie diskurzu – kulturalismus 377 ■
Dekonstruktivismus 377 ■ Feminismus a multikulturalismus 379 ■
Politická korektnost 380 ■

VĚDA A JEJÍ OBRAZY SVĚTA / 381

Poznámka pod čarou o poznámce pod čarou 381 ■ Univerzity a jejich
obory 383 ■ Pokrok věd 384 ■ Evoluce 386 ■ Einstein a teorie
relativity 389 ■ Freud a psychický život 392 ■ Společnost 398 ■

6. K DĚJINÁM GENDEROVÝCH DISKUSÍ / 402

Genderový diskurz 402 ■ Různé typy společnosti 403 ■ Přechod od tradiční
k moderní společnosti 405 ■ Vynález malé rodiny 406 ■ Anglie, kolébka
ženského hnutí 409 ■ Německo 412 ■ Feminismus 414 ■

ČÁST DRUHÁ: ZNALOST

ÚVOD POJEDNÁVAJÍCÍ O PRAVIDLECH, PODLE NICHŽ SE ODEHRÁVÁ
KOMUNIKACE MEZI VZDĚLANCI; KAPITOLA, KTEROU NELZE
V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ PŘESKOČIT / 419

Vědění vzdělanců 425 ■ Vzdělaný je i ten, kdo kdysi vzdělaný byl 426 ■
Umění 431 ■ Filozofie a teorie 432 ■

7. PŘÍBYTEK ŘEČI / 435

Cizí slova 438 ■ Větná stavba a slovník 444 ■ Mužský princip variace pomocí volby ze slovníku 446 ■ Emil 452 ■ Paradoxy 453 ■ Básnictví a sebevztažnost 454 ■

8. SVĚT KNIHY A PÍSMO / 459

Knihy – písmo – čtení 459 ■ Knihy 462 ■ Vnitřní život knihy 463 ■ Fejeton a noviny 466 ■ Kritiky, které se týkají krásné literatury 468 ■ Divadelní kritiky 468 ■ Politická linie novin a recenze knih o politice 470 ■

9. VLASTIVĚDA PRO SVĚTÁKY A SVĚTAČKY / 471

Německo při pohledu zvnějšku 471 ■ Spojené státy americké 474 ■ Velká Británie 480 ■ Francie 484 ■ Španělsko a Itálie 488 ■ Rakousko 491 ■ Švýcarsko 492 ■ Holandsko 494 ■

10. INTELIGENCE, NADÁNÍ A TVOŘIVOST / 496

Intelligence a inteligenční kvocient 497 ■ Mnohočetná intelligence a kreativita 500 ■ Kreativita 502 ■

11. CO BYCHOM V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ VĚDĚT NEMĚLI / 505

12. REFLEXIVNÍ VĚDĚNÍ / 513

CHRONOLOGICKÁ TABULKA / 517

KNIHY, KTERÉ ZMĚNILY SVĚT / 524

JMENNÝ REJSTŘÍK / 538